

KLUB KREATYWNEJ EDUKACJI

SŁOWNICZEK POLONISTYCZNY

1. **Adresat wiersza** – osoba, do której kierowane są słowa w wierszu.
2. **Ambrozja** to pokarm bogów (mitologia).
3. **Antonim** – wyrazy przeciwstawne, np. biały – czarny, duży – mały.
4. **Akapit** – wcięcie w tekście, oddziela od siebie myśli.
5. **Akcja** – przedstawiony w utworze literackim lub filmowym ciąg zdarzeń, który stanowi spójną całość. Akcje tworzą działania bohaterów, które mają określony cel.
6. **Apostrofa** – bezpośredni zwrot w stylu podniosłym, np. „Boże, mój Boże”.
7. **Autoprezentacja** – prezentacja siebie.
8. **Bajka** – krótki, wierszowany utwór, którego bohaterami najczęściej są zwierzęta (ukazujące ludzkie cechy: wady i zalety) lub ludzie, przedmioty i rośliny. Na końcu (czasami również początku) znajduje się morał, np. Adam Mickiewicz „Przyjaciele”.
9. **Baśń** – jeden z **najważniejszych gatunków epiki**. W baśniach występuje magia oraz siły i zjawiska nadprzyrodzone. Bohaterowie mogą znajdować się w świecie realnym i fantastycznym, a czas i miejsce w baśni są nieokreślone (dawno, dawno temu, za siedmioma górami, za siedzioma lasami).
10. **Bezokolicznik** – bezosobowa forma czasownika, np. spać.
11. **Bohater literacki** – to osoba, która występuje w utworze.
12. **Cytat** – dosłowne przytoczenie czyichś. Cytat wyróżniamy za pomocą cudzysłowu, a w druku – także pochyłymi literami.
13. **Czasownik** – odmienna oraz samodzielna część mowy, która informuje o czynności lub stanie podmiotu, odpowiada na pytania: co robi? co się dzieje? w jakim stanie się znajduje? Odmienia się przez osoby, liczby, czasy i tryby. W czasowniku można określić rodzaj oraz aspekt.
14. **Deklinacja** – odmiana przez przypadki.

15. Dialogi – rozmowa dwóch lub więcej osób.

16. Dopelnienie – to część zdania określająca czasownik. Odpowiada na pytania przypadków (oprócz mianownika i wołacza). Dopelnieniem jest najczęściej rzeczownik lub wyrażenie przyimkowe.

Dziewczynka je śniadanie.

→
co?

17. Głoska – najmniejszy element wypowiedzi. Głoskę słyszymy i mówimy.

18. Epitet – określenie rzeczownika najczęściej przymiotnikiem, np. zielony las.

19. Fabuła – układ zdarzeń, wątków w utworze literackim lub filmie.

20. Fraszka - krótki utwór liryczny, zazwyczaj rymowany lub wierszowany, o różnorodnej tematyce, często humorystycznej lub ironicznej (satyrycznej). Często kończy się wyraźną puentą. Autorami fraszek było wielu znanych polskich poetów, między innymi Jan Kochanowski, Wacław Potocki i Julian Tuwim.

21. Instrukcja – to tekst składający się z krótkich, zwięzłych wskazówek dotyczących używania jakiegoś przedmiotu, np. obsługi telefonu.

22. Komiks – sekwencyjna historia obrazkowa, często z dodatkowym opisem. Publikowana w formie odrębnych zeszytów lub w prasie.

23. Legenda – fantastyczna opowieść ludowa przekazywana z pokolenia na pokolenie. Dotyczy ona historycznych miejsc, osób i zdarzeń. Tematem legend mogą być początki państwa i miasta czy też pochodzenie zjawisk.

24. Liczebnik – odmienna część mowy. Odpowiada na pytania: ile? (*dwa, czworo*), który/która/które z kolei? (*piąty, setne*). Oznacza zwykle **liczbę** (*dziesięć dni*) lub **kolejność** (*czwarte miejsce*).

25. Limeryk – krótki, żartobliwy wiersz. Często jego treść związana jest z jakąś osobą lub miejscowością. Limeryk ma określoną budowę:

- składa się z pięciu wersów,
- pierwszy wers rymuje się z drugim i piątym, a trzeci z czwartym (rymy aabba),
- trzeci i czwarty wers są zazwyczaj krótsze od pozostałych,
- pierwszy wers najczęściej kończy się nazwą miejscowości,
- ostatni wers przynosi nieoczekiwaną, humorystyczną puentę.

26. List - pisemna forma wypowiedzi, którą można podzielić na dwa rodzaje:

a) list prywatny

b) list oficjalny

27. Litera – znak graficzny, który piszemy i czytamy. Z liter powstają wyrazy, a z wyrazów zdania.

28. Metryczka dzieła to podstawowe informacje o obrazie: autor, tytuł dzieła, technika, rok namalowania, wymiary, miejsce przechowywania, np.

Józef Chelmoński, *Bociany*, 1900, olej na płótnie, 150,7 x 198,3 cm, Muzeum Narodowe w Warszawie

29. Mit - opowieść o bóstwach i istotach nadprzyrodzonych, przekazywana (najczęściej ustnie) przez daną społeczność, zawierająca w sobie wyjaśnienie sensu oraz pochodzenie świata i ludzi.

30. Mitologia – zbiór mitów. Najbardziej znane mitologie to rzymska i grecka.

31. Moral - wniosek (nauka) płynący z tekstu. Najczęściej znajduje się na początku lub końcu utworu.

32. Nastrój utworu – uczucia, które towarzyszą osobie mówiącej w wierszu.

33. Nektar – napój bogów, który daje nieśmiertelność (mitologia).

34. Ogłoszenie – krótki tekst mający na celu powiadomienie kogoś o jakimś ważnym wydarzeniu, np. sprzedaży, zgubie. Ogłoszenie może być umieszczone w prasie lub przekazywane w radiu i telewizji albo umieszczane na tablicach ogłoszeń.

Pisząc ogłoszenie:

- pamiętaj o podaniu najważniejszych informacji: co ogłaszasz, dokładny opis, dane kontaktowe,

- zastosuj wyrazy o charakterze perswazyjnym, np. *nie zwlekaj, przyjdź*,

- pisz konkretnie i zwięźle,

- zadbaj o estetykę zapisu,

- nie popełniaj błędów ortograficznych i interpunkcyjnych.

35. Okolicznik to część zdania określająca czasownik. Wskazuje na okoliczności towarzyszące danej czynności. Okolicznik może być wyrażony wyrażeniem przymkowym lub przysłówkiem. Wyróżniamy:

- **OKOLICZNIK MIEJSCA** (gdzie? skąd? dokąd?, np. Przyjechał z Krakowa, Idzie do domu),
- **OKOLICZNIK CZASU** (kiedy? o której?, np. Przyjadę jutro, Przylecę o dziesiątej),
- **OKOLICZNIK PRZYCZYNY** (dlaczego? z jakiej przyczyny?, np. Zasnęliśmy z przemęczenia),
- **OKOLICZNIK CELU** (po co? w jakim celu?, np. Przyjechał po nagrodę),
- **OKOLICZNIK SPOSOBU** (jak? w jaki sposób?, np. Jechał szybko),
- **OKOLICZNIK WARUNKU** (pod jakim warunkiem?, np. Zadzwoń w razie kłopotów),
- **OKOLICZNIK PRYZWOLENIA** (mimo co? wbrew czemu?, np. Wyszedł mimo deszczu),
- **OKOLICZNIK STOPNIA I MIARY** (jak dużo? jak daleko? jak bardzo? w jakim stopniu? jak często? jak szeroko? jak głęboko? z jakim natężeniem? ile?)

36. Onomatopeja – wyraz dźwiękonaśladowczy, np. stuk, puk.

37. OPIS MIEJSCA

Opis ten informuje o miejscu, jego cechach charakterystycznych, atrakcjach, położeniu, itp.

PISZĄC OPIS MIEJSCA

- napisz o położeniu geograficznym miejsca;
- podaj dokładnie informacje o tym, co widzisz;
- określ relacje przestrzenne: *przy, obok, ponad, dookoła, pomiędzy, blisko, wewnątrz, daleko, obok, po drugiej stronie, itd.*;
- dodaj do opisu różnorodne środki stylistyczne, np. epitety, metafory, porównania;
- oceń miejsce, np. *Podoba mi się, ponieważ... Czuję się, jakby....*;
- zadbaj o poprawność językową, ortograficzną i interpunkcyjną oraz estetykę zapisu;
- stosuj akapity.

38. OPIS KRAJOBRAZU (PEJZAŻU)

Opis krajobrazu jest zbliżony do opisu zjawiska przyrody, czyli np. lasu o pewnej porze roku, jeziora czy też okolicy, w której mieszkasz.

PISZĄC OPIS KRAJOBRAZU:

- napisz o położeniu geograficznym krajobrazu, np. miejscowość, park;
- podaj dokładnie informacje o tym, co widzisz, słyszysz i czujesz, np. różnobarwne, szeleszczące liście, lekki podmuch wiatru, pachnące żywicą drzewa;
- określ relacje przestrzenne: *przy, obok, ponad, dookoła, pomiędzy, blisko, wewnątrz, daleko, obok, po drugiej stronie, itd.*;
- dodaj do opisu różnorodne środki stylistyczne, np. epitety, metafory, porównania;
- oceń krajobraz, np. *Podoba mi się, ponieważ... Czuję się, jakby....*;
- zadbaj o poprawność językową, ortograficzną i interpunkcyjną oraz estetykę zapisu;
- stosuj akapity.

39. OPIS OBRAZU:

- Rozpocznij od podania nazwiska malarza i pełnego tytułu dzieła.
- Napisz, co zostało przedstawione na obrazie, jaki jest jego temat.
- Podziel płaszczyznę dzieła na plany:
 - na pierwszym, drugim planie,
 - w tle,
 - w prawym, górnym rogu.
- Opisz barwy, które dominują na obrazie (ciepłe, zimne...).
- Określ nastrój dzieła.
- Jeżeli przedstawione są postacie, napisz jak wyglądają, w co są ubrane, co robią.
- Opisz jakie emocje wywołał w Tobie obraz, napisz swoje refleksje na temat dzieła (Obraz pt. „.....” podoba mi się, ponieważ...., Dzieło nie wywarło na mnie pozytywnego wrażenia, gdyż....).

40. OPIS OSOBY

Opis ten informuje o osobie, jej wyglądzie, cechach charakteru, zainteresowaniach, pracy, rodzinie i przyjaciołach.

PISZĄC OPIS OSOBY:

- przedstaw osobę, którą opisujesz (imię i nazwisko, wiek, relacja rodzinna);
- opisz wygląd zewnętrzny (włosy, oczy, usta, nos, wzrost, waga, ubiór);
- opisz wygląd wewnętrzny (cechy charakteru, zainteresowania, rodzina, przyjaciele, praca);
- podsumuj swój opis, napisz opinię o tej osobie (co w niej lubisz);
- zadbaj o poprawność i estetykę;
- stosuj akapity.

41. OPIS PRZEDMIOTU

Opis ten informuje o przedmiocie, jego wyglądzie i zastosowaniu.

PISZĄC OPIS OSOBY:

- napisz co opisujesz, gdzie znajduje się przedmiot i jakie jest jego zastosowanie;
- opisz jak wygląda przedmiot, jaki ma kształt, kolor, z czego jest wykonany;
- zadbaj o poprawność i estetykę;
- stosuj akapity.

42. OPIS SYTUACJI

Opis sytuacji informuje o zdarzeniu, które rozegrało się w określonym miejscu i czasie. Obok elementów statycznych znajdują się tu elementy dynamiczne (ruch).

PISZĄC OPIS SYTUACJI

- określ tło zdarzenia, czyli elementy statyczne;
- przedstaw zdarzenia – główne i dodatkowe, np. wypadek samochodowy (zdarzenie główne), płacz dziecka (zdarzenia dodatkowe);
- używaj rzeczowników, przymiotników, przyimków i przysłówków określających położenie w przestrzeni (np. *obok, pod, blisko, wyżej*) oraz czasowników wyrażających ruch, np. *pali się, rozpadł się, dymił*;
- wprowadź wyrazy dynamizujące akcje, np. *nagle, niespodziewaniem, w pewnym momencie, w pewnej chwili*;
- możesz zmieniać czas, np. pisz w czasie przeszłym (*powiedział*), a w opisie zdarzenia głównego zastosuj czas teraźniejszy, by podkreślić dynamikę sytuacji (*widzi, chce*), a kończąc opis ponownie zastosuj czas przeszły;
- stosuj równoważniki zdań;

- przedstaw refleksje na temat opisanej sytuacji;
- zadbaj o poprawność i estetykę;
- stosuj akapity.

43. **Opowiadanie:**

- twórcze** to opowiadanie napisane samodzielnie na dowolny temat.
- odtwórcze** to opowiadanie napisane na podstawie innego utworu. Może to być kontynuacja lub wykorzystanie bohaterów, wątku lub cyklu wydarzeń.
- otwarte** to opowiadanie, po przeczytaniu którego zastanawiamy się jak potoczyły się dalsze losy bohatera, ponieważ czujemy, że wątek nie został definitywnie zakończony.
- zamknięte** to opowiadanie, w którym nie trzeba się na końcu niczego domyślać, gdyż posiada wyraźne zakończenie.

44. **Orzeczenie** nazywa czynności lub stan podmiotu. Odpowiada na pytania: **co robi?** lub **co się z kimś (czymś) dzieje?** Orzeczeniem jest najczęściej czasownik w formie osobowej, np. **je, śpi, tańczy.**

45. **Ożywienie** nadanie cech istot żywych przedmiotom, np. stolik szczeka.

46. **Partykuła** to niesamodzielny (nieposiadający samodzielnego znaczenia) wyraz, który nadaje wypowiedziom zabarwienie znaczeniowe lub uczuciowe.

- Partykuła jest nieodmienną częścią mowy.
- Pełni funkcje:
 - **wzmacniająca** (**no, -że, -ż**),
 - **modyfikująca**: pytanie, życzenie, przypuszczenie, rozkaz, zaprzeczenie i życzenie (**czy, by, niech, niechaj, oby, nie**)

47. **Plan wydarzeń** – wydarzenia ułożone w porządku chronologicznym:

- Plan ramowy:
 - 1)
 - 2)
- Plan szczegółowy:
 - 1)
 - a)
 - 2)
 - a)
 - b)

- 48. Podmiot** – nazywa wykonawcę czynności. Odpowiada na pytania: *kto?* lub *co?*
Jest wyrażony najczęściej rzeczownikiem w mianowniku, np. **brat, deszcz, Ania.**
- 49. Podmiot liryczny** – osoba, która mówi w wierszu.
- 50. Podmiot zbiorowy** – kilka osób, grupa, która mówi w wierszu.
- 51. Porównanie** – zestawienie ze sobą dwóch lub więcej rzeczy, osób, itd. najczęściej za pomocą słówka JAK.
- 52. Post scriptum** – informacja, którą umieszczamy w liście prywatnym na samym końcu; dopisujemy je, jeśli o czymś zapomnieliśmy.
- 53. Powieść** – gatunek literatury pięknej, który musi posiadać narrację i ciąg zdarzeń. Zawiera bogate opisy, dialogi oraz rozdziały.
- 54. Przepis** – opis czynności, które prowadzą do przygotowania potrawy.
- 55. Przydawka** – to część zdania określająca rzeczownik. Może być wyrażana różnymi częściami mowy, np. rzeczownikiem, przymiotnikiem lub liczebnikiem. Przydawki najczęściej odpowiadają na pytania:
- **jaki?** – np. **dobry** człowiek,
 - **który?** – np. **pierwszy** zawodnik,
 - **czyj?** – np. **mój** długopis,
 - **ile?** – np. **osiem** lat,
 - **czego?** – np. róg **biurka**,
 - **z czego?** – np. bluzka z **bawelny**.

RODZAJE PRZYDAWEK:

- **PRZYDAWKA PRZYMIOTNA** (wyrażona przymiotnikiem lub zaimkiem przymiotnym), np. młodzian piękny i posępny,
- **PRZYDAWKA LICZEBNA** (wyrażona liczebnikiem), np. pierwsza miłość, sto zadań,
- **PRZYDAWKA RZECZOWNA** (wyrażona rzeczownikiem), np. książka brata,
- **PRZYDAWKA PRZYIMKOWA** (wyrażona wyrażeniem przyimkowym), np. miłość po grób, dwór z drzewa, Janko z Czarnkowa.

56. Przyimek – to nieodmienna część mowy. W zdaniu najczęściej występuje z rzeczownikiem, z którym tworzy **WYRAŻENIE PRZYIMKOWE**, np. **przed** domem, **po** lekcjach, **za** tydzień, **dla** siostry.

WYRAŻENIA PRZYIMKOWE mogą informować o:

- **miejscu**: za rzeką, na dachu, przy biurku, obok szkoły;
- **czasie**: za godzinę, przez minutę, w piątek, podczas przerwy;
- **innych zależnościach**: ze strachu, dla żartu, z rodzicami, o koledze.

PRZYIMEK może być:

- **PROSTY** → z, w, o, na, nad, pod, przed, przez, za, bez, do, od, przy, po;
- **ZŁOŻONY** → poprzez, ponad, pośród, pomiędzy, zza, znad, spod, spoza, spośród, sprzed.

57. Przymiotnik to odmienna część mowy, która nazywa cechy i odpowiada na pytania *jaka? jaki? jakie? która? który? które? czyj? czyja? czyje?* Odmienia się przez liczby i przypadki. Można go stopniować.

58. Przypadki w języku polskim wyróżniamy **SIEDEM** przypadków. Przez przypadki możemy odmienić rzeczowniki, przymiotniki, przysłówki i liczebniki.

MIANOWNIK (M.) kto? co?

DOPELNIACZ (D.) kogo? czego? (NIE MA)

CELOWNIK (C.) komu? czemu? (SIĘ PRZYGLĄDAM)

BIERNIK (B.) kogo? co? (WIDZĘ)

NARZĘDNIK (N.) z kim? z czym? (IDĘ)

MIEJSCOWNIK (Msc.) o kim? o czym? (MÓWIĘ)

WOŁACZ (W.) o! (DZIEŃ DOBRY!)

59. Przysłowia to krótkie zdanie, wyrażające jakąś ogólną myśl, pouczenie lub przestrożę. Przysłowia często wywodzą się z mądrości ludowej, np.

- *W marcu jak w garcu.*
- *Ciepły kwiecień, mokry maj – będzie zboże jako gaj.*
- *Kwiecień plecień, bo przeplata trochę zimy, trochę lata.*

60. Przysłówek – nieodmienna część mowy, która odpowiada na pytanie ile, gdzie i kiedy. Przysłówek można stopniować.

61. Recenzja – tekst o charakterze krytycznym z analizą, interpretacją i oceną dzieła literackiego, sztuki, przedstawienia, filmu, wystawy, itp. Recenzja jest subiektywna, co oznacza, że autor zawsze wyraża swoje zdanie na dany temat.

- 62. Równoważnik zdań** – wyraz lub ciąg wyrazowy, który formalnie nie tworzy zdania. Bezosobowa forma czasownika, krótkie frazy lub wyrazy kończące się na –anie, - enie.
- 63. Rymy** – wyrazy o takiej samej lub podobnej brzmieniowo końcówce:
- a) męskie
 - b) żeńskie
 - c) parzyste (AABB)
 - d) krzyżowe (ABAB)
 - e) okalające (ABBA)
 - f) monorymy (AAAA)
 - g) nieregularne (ABCCABCA)
- 64. Rytm** – powtarzalność różnych elementów w wierszu, np. regularne rozmieszczenie sylab w wersie.
- 65. Rzeczownik** – część mowy, która nazywa osoby, przedmioty, zwierzęta, rośliny, zjawiska pogodowe i odpowiada na pytania KTO? CO? Rzeczownik odmienia się przez liczby, rodzaje i przypadki. Można określić jego rodzaj.
- 66. Samogłoska** - głoska dźwięczna, wymawiana przy znacznym otwarciu jamy ustnej, mogąca tworzyć sylabę: a, i, o, ó, u, e, y.
- 67. Słuchowisko** to rodzaj audycji radiowej. Do tekstu dobierana jest muzyka i efekty akustyczne. Całość jest odczytywana przez aktorów.
- 68. Spółgłoska** – głoska której artykulacja polega na zwarcium lub zbliżeniu narządów mowy, np. b, p, d, t, g, h, j....
- 69. Sprawozdanie** – szczegółowa relacja z wydarzenia, którego autor tekstu był uczestnikiem lub świadkiem.
- 70. Spójnik** - jest **nieodmienną częścią mowy**. Jego zadaniem jest **łączenie ze sobą słów i zdań**. Nie występuje samodzielnie, np. i, oraz, ale, lub, więc.
- 71. Strofa** – zbiór wersów.
- 72. Synonim** – wyraz wyglądający inaczej, ale znaczący to samo; wyraz, który zastępuje słowo, by uniknąć powtórzeń.

73. Sylaba – część wyrazu lub wyraz, które muszą składać się z przynajmniej jedną samogłoskę i spółgłoskę.

74. Świat przedstawiony to całokształt zaprezentowanych zjawisk w utworze literackim. Elementami świata przedstawionego są:

- czas i miejsce akcji,
- bohaterowie,
- zdarzenia.

Świat przedstawiony w utworze może być:

- **realny** (wydarzenia prawdopodobne, które mogły zaistnieć w rzeczywistości),
- **fikcyjny** (wydarzenia wymyślone przez człowieka, które mogą być fantastyczne lub realne),
- **fantastyczny** (wydarzenia wymyślone, które mogą przydarzyć się tylko w świecie baśniowym).

75. Tekst reklamowy – ma na celu nakłonienie kogoś do kupna danego produktu lub skorzystania z usług, np. zakupu samochodu.

76. Trójdzielna kompozycja – podział tekstu na wstęp, rozwinięcie i zakończenie.

77. Uosobienie - to nadanie cech ludzkich zwierzętom, roślinom lub przedmiotom, np.

- *Oburzył się wiatr na wiatrak.*
- *Księżyc tańczy.*
- *Pies mówi.*

78. Wers – jedna linijka tekstu.

79. Wiersz – utwór poetycki, najczęściej rymowany.

80. Wiersz biały – wiersz bez rymów.

81. Wiersz wolny – wiersz bez znaków interpunkcyjnych.

82. Zaimek – część mowy zastępująca rzeczownik (np. ja), przymiotnik (np. mój), przysłówek (np. tam) lub liczebnik (np. tyle) i pełniące ich funkcje w zdaniu.

- Odmiana zaimka zależy od tego, którą część mowy on zastępuje. Zaimek wskazuje osoby, przedmioty, itd. bez dokładnego ich nazywania.

PODZIAŁ ZAIMKÓW:

a) ze względu na odmiany:

- **odmienne** - odmieniają się przez przypadki, liczby i rodzaje
 - rzeczowne - zaimek **rzeczowny** (np. ja, ty, my, wy, oni, kto, co, nic, ktoś) - odmienia się przez przypadki, liczby i rodzaje.
 - przymiotne - zaimek **przymiotny** (np. mój, twój; nasz, taki, który, inny, tamten, ta, ci) - odmienia się przez przypadki, liczby i rodzaje.
 - liczebne - zaimek **liczebnny** (np. ile, tyle, kilka) - odmienia się przez przypadki i rodzaje.
- **nieodmienne**
 - przysłowne - zaimek **przysłowny** (tak, tam, tu, wtedy, gdzieś, tamtędy, kiedyś) - nie odmienia się w ogóle.

b) ze względu na funkcje:

- osobowe (np. *ja, ty, my, wy, oni, one*)
- zwrotne (np. *się, siebie, sobie*)
- dzierżawcze (np. *mój, twój, nasz, wasz, ich, jego, jej*)
- wskazujące (np. *ten, ta, to, tamten, tam, tu, ów, tędy, taki, ci, tamci, owi*)
- pytajne (np. *kto? co? jaki? który? gdzie? kiedy? jak? komu? czemu? kogo?*)
- względne (np. *kto, co, komu* - bez znaku zapytania; łączą zdanie nadrzędne z podrzędnym)
- nieokreślone (np. *ktoś, coś, jakiś, gdzieś, kiedyś, cokolwiek*)
- przeczące (np. *nic, nikt, żaden, nigdy, nigdzie*)
- upowszechniające (np. *wszyscy, zawsze*)

- 83. Zaproszenie** – krótka wypowiedź pisemna zapraszająca określonych odbiorców o jakimś ważnym wydarzeniu. Zaproszenie musi zawierać informacje o okoliczności, dacie, godzinie, miejscu, stroju oraz atrakcjach.
- 84. Zawiadomienie** – krótka wypowiedź pisemna informująca określonych odbiorców o jakimś ważnym wydarzeniu.
- 85. Zdanie oznajmujące** – służy do powiadomienia kogoś o danym fakcie. Na końcu stawiamy kropkę, np. Dziś urodziny Ani.
- 86. Zdanie rozkazujące** – za ich pomocą wyraża się prośbę lub rozkaz. W zakończeniach stawiamy wykrzyknik, np. Mam tego dosyć!
- 87. Zdanie pytające** – wyrażają pytania i kończą się znakiem zapytania, np. Ile masz lat? Co robisz?
- 88. Zdanie pojedyncze** to grupa powiązanych ze sobą wyrazów, tworząca zrozumiałą informację. Każde zdanie musi zawierać orzeczenie. Zdanie, które składa się z samego podmiotu i jednego orzeczenia lub z samego orzeczenia, to zdanie pojedyncze nierozwinięte, np. **Idzie. Hania idzie.**
- 89. Zdanie pojedyncze rozwinięte** – zdanie w którym oprócz podmiotu i orzeczenia występują również określenia, np. **Mała Hania szybko idzie do sklepu.**
- 90. Zdanie złożone** składa się z dwóch lub więcej zdań pojedynczych nazywanych zdaniami składowymi. W zdaniu złożonym jest tyle zdań składowych ile orzeczeń.

Pamiętaj, że każde orzeczenie (zdanie składowe) oddziela się **spójnikiem** lub **przecinkiem**.

np. Alina **zjadła** obiad i **poszła** do sklepu po cukierki.

- 91. Związek frazeologiczny (frazelogizm)** – ustalone połączenie wyrazowe, które ma znaczenie przenośne. Frazeologizmy najczęściej pochodzą z Biblii lub mitologii.

92. Zdanie złożone podrzędnie – składa się ze zdania **nadrzędnego i podrzędnego**. Zdanie podrzędne odpowiada na pytanie wynikające z treści zdania nadrzędnego. Zdanie nadrzędne na wykresie umieszczamy wyżej niż podrzędne.

- a) $\begin{array}{c} 1 \\ \text{Lubię oglądać filmy,} \\ \text{jakie?} \end{array} \left| \begin{array}{c} 2 \\ \text{które wywołują we mnie silne emocje.} \end{array} \right.$
- b) $\begin{array}{c} 1 \\ \text{Kiedy słucham muzyki,} \end{array} \left| \begin{array}{c} 2 \\ \text{ogarnia mnie spokój.} \\ \text{kiedy?} \end{array} \right.$
- c) $\begin{array}{c} 1a \\ \text{Muzyki,} \\ \text{jakiej?} \end{array} \left| \begin{array}{c} 2 \\ \text{która mi się najbardziej podoba,} \end{array} \right| \begin{array}{c} 1b \\ \text{nie usłyszysz w radiu.} \end{array}$

93. Zdanie złożone współrzędnie – jest zbudowane ze zdań składowych, ale żadne ze zdań nie odpowiada na pytanie wynikające z drugiego zdania składowego.

Wsiadam do pociągu i szukam biletomatu.

Zdania składowe mogą się ze sobą łączyć za pomocą **spójników**, m.in.

- o **a, i, oraz, ale, albo, lecz, lub.**

94. Zdrobnienie – słowo wyrażające pozytywne nastawienie do opisywanego przedmiotu, zjawiska lub istoty. Może również podkreślać mały rozmiar, np. kot - kotek.

95. Zgrubienie – słowo wyrażające negatywne nastawienie do opisywanego obiektu, np. kot – kocur.

96. Znaki interpunkcyjne – znaki przystankowe: kropka (kończy zdanie), przecinek (oddziela zdania składowe lub wyrazy), średnik, myślnik, itd.